Handata Oy 23.2.2026

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Eduskunnan talousvaliokunnalle
Asia: HE 2/2026 vp – Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta
Lausunnonantaja: Jorma Saariketo, toimitusjohtaja, Handata Oy
Päiväys: 25.02.2026

1. Yleisarvio hallituksen esityksestä

Pidän hallituksen esitystä hankintalain muuttamiseksi tarpeellisena ja oikeansuuntaisena. Esityksen keskeiset tavoitteet – kilpailun lisääminen, kustannustehokkuuden parantaminen sekä markkinoiden toimivuuden vahvistaminen – ovat julkisen talouden kestävyyden näkökulmasta perusteltuja.

Erityisen myönteistä on, että esityksessä pyritään vahvistamaan markkinoiden huomioimista hankintojen valmistelussa sekä parantamaan pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia.

Uudistuksen vaikuttavuus ei kuitenkaan synny yksittäisistä pykälämuutoksista, vaan siitä, miten hankintayksiköiden toimintatavat muuttuvat käytännössä. Tästä näkökulmasta valiokunnan rooli esityksen täsmentäjänä ja tulkintaohjauksen antajana on keskeinen.

2. Hankintojen ohjausmalli ja markkinoiden systemaattinen huomiointi

Hallituksen esityksessä korostetaan markkinoiden parempaa huomioimista ja kilpailun tehostamista. Valiokunnan olisi perusteltua arvioida, miten esityksen perusteluissa voidaan vahvistaa tätä tavoitetta siten, että:

- hankintayksiköt tunnistavat markkinarakenteen ennen kilpailutuksen käynnistämistä,
- hankinnat muotoillaan suhteellisuusperiaatteen mukaisesti hankinnan arvo, koko ja luonne huomioiden,
- kilpailutusten valmistelussa hyödynnetään markkinavuoropuhelua tarkoituksenmukaisella tavalla.

Markkinoiden systemaattinen huomiointi ei tarkoita suosimista, vaan sitä, että kilpailutuksen rakenne vastaa todellista tarjontaa. Tämä lisää tarjoajamäärää ja vahvistaa kilpailun laatua.

3. Mikro- ja pk-yritysten osallistumismahdollisuudet

Pk-yritysten osallistumisen vahvistaminen on keskeinen edellytys esityksen tavoitteiden toteutumiselle.

Valiokunnan olisi perusteltua kiinnittää huomiota siihen, että:

- soveltuvuusvaatimusten tulee olla aidosti suhteellisia,
- referenssi- ja liikevaihtovaatimukset eivät muodostu kohtuuttomiksi esteiksi,
- hallinnollista taakkaa voidaan keventää erityisesti pienemmissä hankinnoissa,
- ennakoiva hankintaviestintä tukee tarjoajien valmistautumista.

Pk-yritysten osallistumisen lisääminen kasvattaa tarjousten määrää, vahvistaa kilpailua ja tukee markkinoiden uusiutumista.

4. Hankintojen osiin jakaminen

Hankintojen osittaminen on käytännössä tehokkain rakenteellinen keino lisätä pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia.

Valiokunnan olisi perusteltua arvioida, onko osiin jakamatta jättämisen perusteluvelvollisuus riittävän selkeä ja velvoittava. Osiin jakaminen:

- mahdollistaa erikoistuneiden toimijoiden osallistumisen,
- ehkäisee markkinoiden liiallista keskittymistä,
- vahvistaa toimitus- ja huoltovarmuutta useamman toimittajan mallin kautta,
- tehostaa hintakilpailua.

5. Markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu

Esityksessä markkinakartoitusta vahvistetaan kannusteiden kautta, mutta sen keskeisenä rajoitteena on menettelyn kohdentuminen euromääräisesti suuriin, mutta lukumääräisesti rajattuihin, yli 10 miljoonan euron hankintoihin.

Hilma-tietokannan hankintailmoitusaineiston perusteella hankinnat jakautuivat vuosina 2023–2025 siten, että yli 10 miljoonan euron hankintoja oli arviolta noin 2–3 prosenttia kaikista kilpailutuksista.

Hilman mukaan hankintailmoitukset jakautuivat ajalla 2023 - 2025 seuraavasti:

Vuosi	2023	%	2024	%	2025	%
Yli 10 M€	299	2,5	264	2,2	220	1,8
EU-kynnysarvon ylittävät	5 138	43,7	5 369	43,8	5 495	45,3
Kansalliset	6 311	53,7	6 635	54,1	6 405	52,8
Yhteensä	**11 748**	**100,0**	**12 268**	**100,0**	**12 120**	**100,0**

Taulukko 1: Hilman ilmoitukset 2023 – 2025

Valiokunnan olisi perusteltua korostaa markkinakartoituksen merkitystä kilpailun edistämisessä ja erityisesti pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien vahvistamisessa. Mikäli menettely rajataan vain yli 10 miljoonan euron hankintoihin, jää sen vaikuttavuus väistämättä erittäin rajalliseksi ja 97-98 % kaikista hankinnoista jää harmaalle alueelle (katso taulukko 1).

Valiokunta voisi arvioida, tulisiko markkinakartoituksen soveltamisalaa laajentaa vähintään EU-kynnysarvon ylittäviin hankintoihin. Tällöin menettely kohdistuisi merkittävästi laajempaan hankintajoukkoon, jossa tarjoajakenttä on rakenteeltaan monipuolisempi (katso taulukko 1.).

Markkinakartoitusten laajempi hyödyntäminen mahdollistaa hankintaehtojen suhteellisuuden varmistamisen, tarkoituksenmukaisen osittamisen sekä kilpailun lisääntymisen. Samalla pk-yritysten osallistumiskynnys madaltuu.

Valiokunta voisi lisäksi tarkastella, missä määrin markkinakartoitusmenettelyjä voidaan keventää ja osittain automatisoida kansallisissa hankinnoissa, jotta hallinnollinen taakka ei kasva kohtuuttomasti. Esimerkiksi osassa EU-hankintoja ja lähes kaikissa kansallisissa hankinnoissa relevantti vaihtoehto olisi toteuttaa kevyt markkinakartoitus kustannustehokkaasti automaatioon perustuvana, jolloin ensisijaisina hyötyjinä olisivat pienet kunnat ja hankintayksiköt.

6. Hankintaosaamisen merkitys

Useat selvitykset ovat osoittaneet hankintayksiköiden osaamisessa puutteita.

Valiokunta voisi harkita, tulisiko mietinnössä korostaa hankintaosaamisen vahvistamista koulutuksen lisäämisen avulla osana uudistuksen toimeenpanoa, joka tarkoittaa:

- ammattimaistumisen vahvistamista,
- hankintataitojen ja osaamisen lisäämistä,
- seudullista osaamisyhteistyötä,
- tietoon perustuvan hankintajohtamisen edistämistä

Koulutuksen lisääminen hankintayksiköille tulisikin kilpailuttaa avoimesti ja rahoittaa valtion toimesta (TEM?). Ilman hankintaosaamisen vahvistamista lainsäädännön tavoitteet eivät toteudu täysimääräisesti.

7. Inhouse-sääntelyn täsmentäminen

Esitetty 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus on kilpailuneutraliteetin ja oikeusvarmuuden näkökulmasta perusteltu.

Valiokunnan olisi perusteltua arvioida, tulisiko esityksen perusteluissa täsmentää:

- todellisen määräysvallan arviointia,
- sidosyksikkörakenteiden tarkastelua kokonaisuutena (ei vain yksittäisen yhtiön muodollisen aseman perusteella).

On tunnistettavissa riski, että organisatorisia rakenteita muotoillaan tavalla, joka heikentää sääntelyn vaikuttavuutta. Sääntelyn tulisi kohdistua tosiasiallisiin rakenteisiin ja markkinavaikutuksiin, jotta uudistuksen tavoitteet toteutuvat.

8. Järjestäjä–tuottaja-roolin selkeys

Valiokunnan olisi perusteltua korostaa periaatetta, jonka mukaan:

- julkinen sektori vastaa palvelujen järjestämisestä,
- palvelutuotanto avataan kilpailulle silloin, kun markkinaehtoista tarjontaa on saatavilla.

Suorahankintojen käyttöä tulisi perustella avoimesti myös kustannusvertailun näkökulmasta. Selkeä roolijako lisää läpinäkyvyyttä ja kustannusvertailtavuutta.

9. Hankinnat osana julkisen talouden sopeutusta

Julkisten hankintojen tehostaminen on keskeinen rakenteellinen keino julkisen talouden tasapainottamisessa.

Useissa selvityksissä julkisten hankintojen säästöpotentiaalin on arvioitu olevan vähintään satojen miljoonien ja parhaimmillaan noin miljardin euron suuruusluokkaa riippuen kilpailun lisääntymisestä ja toteutuksesta.

Esityksen onnistunut toimeenpano on siten myös merkittävä julkisen talouden kysymys.

10. Hankintalain ja hankintatietovarannon yhteisvaikutus

Hankintalain tavoitteiden toteutuminen edellyttää tiedolla johtamista.

Valmisteilla oleva hankintatietovaranto tarjoaa mahdollisuuden:

- analysoida toteutuneita hankintoja,
- tunnistaa kilpailuttamattomia ostoja ja suorahankintoja,
- arvioida markkinarakenteen kehitystä,
- mitata uudistuksen vaikutuksia.

Valiokunnan olisi perusteltua todeta mietinnössään, että hankintalain vaikuttavuus kytkeytyy olennaisesti siihen, miten hankintatietoa voidaan hyödyntää systemaattisesti.

11. Julkisen sektorin ostojen kokonaisvolyymi ja tietokatveet

Julkisen sektorin vuosittaiset ostot ovat arviolta noin 50 miljardin euron tasolla.

Hankintatietovarannon kattavuudella on ratkaiseva merkitys. Mikäli merkittävä osa julkissektorin ostoista jää julkaisuvelvollisuuden ulkopuolelle, heikkenee markkinatiedon hyödynnettävyys ja säästöpotentiaalin tunnistaminen.

Valiokunnan olisi perusteltua kiinnittää huomiota tietovarannon kattavuuteen ja analysoitavuuteen uudistuksen vaikuttavuuden edellytyksenä.

12. Yhteenveto

Valiokunnan käsittelyssä olisi perusteltua kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Markkinakartoituksen ja markkinavuoropuhelun vaikuttavuus
2. Hankintojen osiin jakamisen käytännön toteutuminen
3. Sidosyksikkösääntelyn toimivuus ja rakenteellinen selkeys
4. Hankintaosaamisen vahvistaminen
5. Tiedolla johtamisen ja hankintatietovarannon merkitys

Uudistuksen tavoitteet ovat kannatettavia. Niiden toteutuminen riippuu kuitenkin sääntelyn täsmällisyydestä ja toimeenpanon laadusta.

13. Lisätiedot

Annan mielelläni lisätietoja asiaan liittyen, yhteystiedot Handata Oy toimitusjohtaja Jorma Saariketo jorma.saariketo@handata.fi +358 44 556 7638.

Turussa 23.2.2026

HANDATA OY

Jorma Saariketo

toimitusjohtaja